

2. Фольмут Х.Й. Инструменты контроллинга от А до Я [Текст]: Пер. с нем. / Под ред. и с предисл. М.Л. Лукашевича и Е.Н. Тихоненковой – М.: Финансы и статистика, 2001. – 288 с.
3. Карминский А.М. Контроллинг в бизнесе: методологические и практические основы построения контроллинга в организациях [Текст]: науч. пособие / А.М. Карминский, Н.И.Оленев, А.Г.Примаков, С.Г.Фалько. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 256 с.
4. Ананькина Е.А. Контроллинг как инструмент управления предприятием [Текст]: науч. пособие / Е.А.Ананькина, С.В.Данилочкин, Н.Г.Данилочкина и др. :Под ред. Н.Г.Данилочкиной. М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 279 с.
5. Майер Э., Манн Р. Контроллинг для начинающих: система управления прибылью [Текст]: Пер.с нем. Ю.Г.Жукова / Под ред. В.Б.Ивашкевича.-М.: Финансы и статистика, 2004. - 304 с. – ISBN: 5-279-01210-6.
6. Пушкар М.С. Контролінг [Текст]: підручник / М.С. Пушкар - Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 370 с.
7. Фольмут Х. Инструменты контроллинга от А до Я. [Текст] / Х. Фольмут - М.: Финансовая статистика, 2001. - 288 с.
8. Атамас П.Й. Управлінський облік [Текст] : навч. посібник для вузів / П.Й. Атамас – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
9. Оліфіров О.В. Контролінг інформаційних систем підприємства [Текст]: Монографія / О.В. Оліфіров – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. ТуганБарановського, 2003. – 325 с.
10. Провайдинг інновацій [Текст] : підручник / за ред. проф. М.П. Денисенка. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 448 с.
11. Ткаченко А.М. Контролінг в системі управління промисловим підприємством [Текст]: монографія / А.М. Ткаченко – Запоріжжя: Видавництво Запорізької державної інженерної академії, 2006. – 194 с.
12. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій [Текст]: навч. посібник / Ю.П. Яковлев – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с.

***

УДК 351:658

*Невелєв О.М., д.е.н., проф.,
Іваненко В.В., к.е.н., доц.,
Барикін В.М., д.е.н., проф.,
Академія муніципального управління,
м. Київ*

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

В сучасний період економіки Україна ще не вийшла остаточно із стану економічної кризи, знаходиться в стані соціально-економічних реформ.

Одним із дійових заходів подолання кризових явищ в економіці країни є забезпечення розвитку, в першу чергу промисловості, на інноваційній основі. Для цього повинні бути задіяні певні механізми економічного, правового, організаційного,

інформаційного і кадрового характеру, на що необхідно також звернути увагу в період реформування соціально-економічної сфери України.

Зараз їх застосування на практиці, з нашої точки зору, недостатньо ефективно, не повне.

Дана стаття присвячена формуванню пропозицій щодо вдосконалення цих механізмів з метою здійснення ефективної державної інноваційної політики.

Стаття призначена для використання студентами ВУЗів та фахівцями різних рівнів управління, які займаються практичною діяльністю щодо управління і регулювання сучасним економічним розвитком.

В данный период Украина ещё окончательно не вышла с экономического кризиса, и находится в состоянии социально-экономических реформ.

Одним из важных условий преодоления кризисных явлений в экономике страны есть обеспечение развития, в первую очередь промышленности, на инновационной основе. Для этого должны быть задействованы определённые механизмы экономического, организационного, правового, информационного и кадрового характера, на что и необходимо обратить внимание в период реформирования социально-экономической сферы.

На данном этапе, с нашей точки зрения, инновационные процессы в Украине реализуются недостаточно эффективно.

Данная статья посвящена формированию предложений по усовершенствованию этих механизмов с целью проведения эффективной государственной инновационной политики.

Статья может быть использована студентами ВУЗов, специалистами разных уровней управления, которые занимаются практической деятельностью по управлению и регулированию современного экономического развития.

Nowadays, the economy of Ukraine has still been coping with the economic crisis. There are a lot of significant social-economic reforms are taking place in Ukraine.

One of the most effective steps to eliminate the economic crisis is the development of industries on the basis of innovation. In order to achieve this goal certain economic, legal, organizational, informative and team building methods should be taken into account.

In our opinion, the implementation of the above mentioned methods and principals is not entirely effective.

To fulfill the effective state innovation policy some creative advice for improvement of these techniques are offered in our article.

The article is developed for state and public administration specialists, who are involved into local regulatory and managerial economic development activities. It can be used by the students of higher educational establishments as well.

Аналіз основних досліджень і публікацій по проблематиці статті показує, що вони не носять єдиного, скоординованого характеру, тобто кожний з механізмів формування державної інноваційної політики розглядається окремо, а деяким взагалі не приділяється належної уваги.

Ми вважаємо, що необхідно, по – перше, чітко визначити перелік таких механізмів і, по – друге, запропонувати їх зміст на основі сучасних досягнень економічної науки і господарської практики з доповненням власними пропозиціями.

Використання цілісної системи механізмів здійснення державної інноваційної політики в концентрованому вигляді (разом), ми вважаємо

важливим для підвищення ефективності їх застосування і результативності.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в тому, щоб запропонувати науково обгрунтовані шляхи і методи регулювання інноваційного розвитку економіки країни і її окремих регіонів на основі використання сучасних механізмів управління.

Вступ. Постановка проблеми. Однією з найактуальніших проблем сучасного соціально – економічного розвитку є проблема конкурентоспроможності. Для успішного функціонування на світовому і внутрішньому ринку економіка країни повинна мати сучасні конкурентоспроможні підприємства, виробляти конкурентоспроможну продукцію і мати сучасно підготовлений персонал (робітників, інженерно – технічних працівників, кваліфікованих менеджерів).

Для формування конкурентоспроможної економіки необхідно забезпечити її розвиток на інноваційній основі.

Інноваційний розвиток здійснюється завдяки застосуванню науково обгрунтованих механізмів його регулювання. Тому підвищення рівня обгрунтованості механізмів здійснення державної інноваційної політики є надзвичайно важливим і актуальним, особливо в кризовий і після кризовий періоди економічного розвитку.

Основною метою інноваційної політики держави є випуск конкурентоспроможної на світовому і внутрішньому ринку продукції з метою організації ефективного експорту і раціональної імпортозаміни на внутрішньому ринку.

Для успішної реалізації цієї мети державні та регіональні органи управління повинні застосувати усі механізми і адекватні методи.

Правовий механізм забезпечення інноваційного розвитку повинен включати в себе:

По-перше, відповідні законодавчі і нормативні акти. Необхідно від міністерств (відомств), органів місцевої влади і усіх підприємств (організацій) вимагати повного і активного втілення в життя вимог діючого законодавства з питань регламентації інноваційного розвитку, зокрема Законів України “Про інноваційну діяльність”, “Про пріоритетні напрями інноваційну діяльності в Україні” тощо.

Необхідно керуватися також положеннями Указів Президента України: від 12.03.2003 № 102/2003 “Про концепцію державної промислової політики”; від 20.08.2001 № 640/2001 рішення РНБО від 03.06.2001 невідкладні заходи щодо виводу з кризового стану науково-технологічної сфери України і створення реальних умов для переходу економіки на інноваційну модель розвитку” (положення цього Указу актуальні і зараз).

Крім того, органам місцевого самоврядування було б доцільно проводити в регіонах більш активну інноваційну політику, використовуючи для цього положення ст.27.6 Закону України “Про

місцеве самоврядування в Україні”, яким встановлюється право місцевих рад “вносити пропозиції ... до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов’язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення”.

По-друге, положення прийнятих і затверджених державних та регіональних цільових комплексних програм, спрямованих на інноваційний розвиток економіки, в тому числі промисловості, як в державі в цілому, так і в кожному її регіоні. Такі програми, затверджені на урядовому рівні і на рівні місцевих рад, повинні стати складовою єдиного правового механізму реалізації інноваційної політики.

Інформаційний механізм забезпечення інноваційного розвитку.

Застосування цього механізму означає, що усі учасники інноваційного процесу (які збираються здійснювати інноваційний розвиток) повинні бути забезпечені (мати доступ) до усієї потрібної їм в роботі інформації. Зокрема, необхідно-

по-перше, довести до усіх підприємств принципи здійснення інноваційної політики з необхідними роз’ясненнями щодо порядку її реалізації і можливостями сприяння тим підприємствам, які беруть участь у цій роботі;

по-друге, розробити систему інформування всіх підприємств про наявність і зміст законодавчих і нормативних актів з питань інноваційного розвитку;

по-третє, сформувати банки даних та забезпечити вільний доступ до них усіх підприємств (великих, малих, середніх), незалежно від форми власності, з таких основних питань:

- про наявність передових технологій виробництва різних видів продукції (відомих вітчизняних та зарубіжних наукових розробок);

- про наявність науково-технічних розробок в науково-дослідних інститутах, в тому числі НАН України, або про можливість їхнього проведення для організації вироблення інноваційної продукції. Це — інформація про можливості наукового потенціалу країни або окремого регіону (міста);

- про місцеве замовлення (в кожному регіоні) вітчизняним виробникам на інноваційну продукцію для місцевих потреб при умові її відповідності, або максимального наближення, до світових стандартів.

Це інформація про потреби місцевих підприємств та організацій на продукцію, яка може успішно вироблятися на українських підприємствах і використана як імпортозамінююча. Наприклад, іноді підприємства і організації імпортують навіть найпростішу продукцію в той час, як аналогічна продукція вітчизняного виробництва могла б її замінити (стілці, шкільні меблі, кухонне приладдя тощо). При високій якості продукції місцевого виробництва вона могла б бути і предметом експорту.

Достатньо подивитися на таку продукцію з Китаю, Польщі, Туреччини тощо.

Включає, також, іншу інформацію за замовленням учасників інноваційного процесу.

Надзвичайно важливо забезпечити повноту, достовірність, а також доступність усієї необхідної інформації та високий ступінь її актуалізації. Необхідно створення інформаційних баз даних для забезпечення повною науково-технічною інформацією щодо промислового потенціалу регіону і конкретних підприємств усіх потенційних інвесторів, в тому числі зарубіжних.

Інформаційна підтримка інноваційної політики повинна широко здійснюватися через інтернет, в тому числі шляхом перекладів іноземних джерел.

по-четверте, розробити систему надання підприємствам консалтингових послуг, у тому числі на комерційних засадах, з таких основних питань:

- юридичні проблеми здійснення господарської діяльності в Україні та на світовому ринку в сучасних умовах ринкової економіки;

- бізнес-планування;

- пошук партнерів для організації спільних підприємств, методів та шляхів залучення інвестицій та організацій виробництва інноваційної продукції;

- пошук наукових розробок (зареєстрованих новітніх конструкцій та технологій) в Україні, країнах СНД та далекого зарубіжжя;

- пошук ринків збуту продукції конкретного підприємства на основі вивчення та аналізу ринкової кон'юнктури та стану конкуренції на внутрішньому ринку України, в країнах СНД та далекого зарубіжжя щодо продукції, яка пропонується даним підприємством для реалізації;

- **по-п'яте**, забезпечити інформаційну підтримку реалізації інноваційної продукції окремих підприємств шляхом сприяння здійснення ними виставкової та рекламної діяльності;

- **по-шосте**, удосконалити форми, методи і зміст статистичної звітності щодо висвітлення і оцінки результатів реалізації інноваційної політики.

Організаційний механізм забезпечення інноваційного розвитку повинен включати заходи, які б сприяли створенню інноваційних підприємств і стимулювали підприємства для випуску інноваційної продукції.

Для проведення ефективної інноваційної політики можуть бути успішно задіяні важелі організаційного характеру, які є досить результативними і не вимагають суттєвих фінансових витрат для свого застосування. Необхідно лише, щоб управлінські органи на державному і регіональному рівні усвідомили зміст тих проблем, рішення яких

допоможе розвивати економіку, зокрема промисловість, на інноваційній основі. Зокрема, це можуть бути такі напрямки роботи:

1) Підвищення ефективності управління економікою в напрямку забезпечення збалансованого розвитку усіх галузей і сфер з кінцевою метою — вироблення інноваційної продукції з максимальною ефективністю і з мінімальними негативними наслідками для оточуючого природного середовища.

Зокрема, в державі в цілому і в кожному регіоні необхідно забезпечити впровадження балансового методу управління і методу кластерного управління. Про суть цих методів планування і організації виробництва буде сказано нижче. Звичайно, застосування таких методів управління може розглядатися як державне втручання в ринкові механізми регулювання економічного розвитку. Це дійсно так і є, але в сучасних умовах уже усі найбільш розвинуті країни світу переконалися у необхідності підсилення важелів державного регулювання в економіці, які повинні мати як економічний, так і певний адміністративний аспекти. Хотілося б навести, в якості прикладу, одну із причин необхідності державного втручання в економіку.

Так, одним із вагомих аргументів участі держави у регулюванні виробництва товарів та послуг для суспільних потреб, насамперед товарів народного споживання, є те, що приватні фірми (малі та колективні підприємства) зацікавлені, передусім, максимізувати власні прибутки, а не задовольняти соціальні потреби населення. Світовий досвід свідчить, що приватні виробники переслідують не інтереси населення, а свої вузькогосподарські інтереси. Тому вони виробляють тільки ті товари народного споживання, які дають можливість отримати максимальні прибутки, і не зацікавлені виробляти дешеву продукцію. Це об'єктивна ситуація на ринку. Таким чином, формування внутрішнього ринку промислової продукції не може бути довірено виключно ринковим механізмам, а повинно піддаватися державному регулюванню.

Треба підкреслити, що держава має прямий вплив на підприємства, що знаходяться в державній власності, і це досить невисокий відсоток від підприємств які знаходяться в приватній, колективній та комунальній власності. Вплив на ці підприємства має місцева влада, згідно із Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні” (ст.27.6). Тому, нам здається, що впровадження балансового і кластерного методів управління промисловістю повинно здійснюватися в першу чергу на регіональному рівні.

Проблема полягає у створенні в регіонах відповідних економічних (промислових) комплексів, які б можна було б зорієнтувати (і зацікавити), зокрема і на виробництво соціально орієнтованої (доступної для більшості населення за ціною) продукції.

Для формування ефективно працюючого промислового комплексу екологічно безпечних та раціонально розміщених інноваційних

підприємств, які мають виробляти конкурентоспроможну на внутрішньому та зовнішньому ринках (ліквідну) продукцію, необхідно проведення роботи щодо прийняття до комунальної власності або до сфери управління територіальних громад усіх промислових підприємств, які відносяться зараз до загальнодержавної власності. Те ж саме стосується часток (паїв), які належать державі у статутних фондах акціонерних товариств, що функціонують на території регіонів.

Важливе значення мало б повернення до складу власності територіальних громад тих промислових підприємств недержавної власності (колективної та приватної), які протягом декількох років є збитковими, неефективно працюючими, які не виконують приватизаційних зобов'язань, або взагалі знаходяться в стадії занепаду. Звичайно, що для вирішення цієї проблеми необхідні відповідні законодавчі рішення.

З метою створення ефективного промислового комплексу в регіоні місцева влада повинна виробити і реалізувати, в рамках регіональної програми інноваційного розвитку, таку політику.

По-перше, сприяти формуванню в регіонах інноваційно спрямованої структури виробництва. Для цього зусилля місцевої влади повинні бути спрямовані, з одного боку, на збереження і розвиток виробництв, які відповідають вимогам інноваційної політики, тобто виробляють конкурентоспроможну продукцію:

- необхідну для забезпечення функціонування міського господарства, яка закуповується за кошти місцевого бюджету, в тому числі по імпорту;

- необхідну населенню (товари народного споживання), яка споживається на внутрішньому ринку і завозиться з інших регіонів України та по імпорту (якщо вона може ефективно вироблятися на підприємствах регіону);

- ліквідну на зовнішньому ринку, яка має попит за межами регіону, в тому числі на світовому ринку. Це наукоємна, високотехнологічна продукція, яка виробляється або місцевими виробниками особисто, або на спільних підприємствах.

Впливати на раціональне формування виробничої програми регіону місцевим органам управління доцільно із застосуванням *методу матеріальних балансів*, зокрема, територіальних.

Цей метод передбачає співставлення потреб економічної системи (країни, регіону) з ресурсними можливостями задоволення цих потреб. Зокрема, визначення в якості потреб регіону тих видів продукції, про які йшла мова вище, та співставлення їх по номенклатурі та обсягах з виробничими можливостями регіону покаже обсяги дефіциту таких можливостей (обсягів виробництва необхідної продукції), або можливості виробництва необхідного регіону продукції в обсягах, які перевершують потреби внутрішнього споживання. В першому випадку це обумовлює необхідність ввозу певної продукції в регіон (із інших регіонів України, або по імпорту). В другому випадку обумовлюється можливість вивозу

певної продукції за межі регіону, в тому числі на експорт (якщо така продукція може бути запропонована на світовий ринок, як конкурентоспроможна).

Треба сказати, що в процесі складання територіальних матеріальних балансів, при визначенні ресурсних можливостей регіонів, не треба враховувати виробничі потужності підприємств або виробництв, які:

- застосовують екологічно небезпечні технології, забруднюють навколишнє середовище і, при цьому, виробляють продукцію, яка не є вкрай необхідною для внутрішнього ринку. До таких підприємств мають застосовуватись адміністративні та економічні санкції з тим, щоб сприяти реструктуризації їх виробництва або закриттю;

- є хронічно збитковими, тобто не змогли пристосуватися для роботи в сучасних ринкових умовах. До таких підприємств має застосовуватись процедура банкрутства. Саме із застосуванням матеріальних балансів доцільно намічати перспективні напрямки розвитку виробництва конкретної необхідної продукції.

З іншого боку, формуванню ефективної структури промислового комплексу в державі в цілому і в кожному окремому регіоні сприятиме застосування кластерного методу управління, з допомогою якого конкретизуються на практиці висновки, отримані завдяки розробці матеріальних балансів.

В загальному трактуванні, поняття “кластер” означає об’єднання взаємозв’язаних єдиною метою підприємств, науково-дослідних установ і організацій. Характерною рисою кластерів, незважаючи на масштаби їх утворення чи галузеву приналежність, є їх спрямованість на випуск конкретної високотехнологічної продукції з метою забезпечення її конкурентоздатності на вітчизняному і світовому ринках.

На практиці кластерний метод управління полягає у визначенні головного (базового) підприємства, яке в змозі забезпечити кінцевий випуск одного (або декількох) вида високотехнологічної продукції і створити на його базі потужний, взаємозв’язаний виробничою кооперацією, виробничий комплекс із підприємств-суміжників. Крім цього, до такого комплексу залучаються наукові і проектні організації та підприємства інфраструктурного характеру, які будуть зав’язані на реалізацію проекту випуску конкретного виду продукції.

Вважаємо, що низка кластерів могла б бути побудована на основі крупних розробок, виконаних в різних провідних інститутах України, передусім робіт Інституту електрозварювання ім. С.О.Патона, Інституту газу, Інституту електродинаміки, Інституту фізики напівпровідників, Інституту надтвердих матеріалів ім.В.М.Бакуля, Інституту технічної теплофізики, Інституту проблем матеріалознавства та інших.

На нашу думку, саме така побудова кластерів найбільш ефективна для формування інноваційної моделі промислового розвитку. Це, так звана, “фокусна” система організації виробництва, яка передбачас

концентрацію різних підприємств, організацій і фірм навколо певного центра - головного виробника кінцевої продукції.

Важливе значення для ефективного функціонування кластерів має включення до їх складу зацікавлених в кінцевому результаті фінансових організацій, зокрема, банків, страхових компаній, різних фондів, які прагнули б вкладати гроші в перспективні і прибуткові проекти.

В зв'язку із різними трактування поняття кластерного методу управління і самого змісту поняття "кластер" в спеціальній економічній літературі, вважали б доцільним коротко зупинитися на цій проблемі і обґрунтувати деякі свої міркування.

Ми вважаємо, що метод кластерного управління дійсно є прогресивним і ефективним методом управління промисловим розвитком, який, до того ж, сприяє формуванню раціональної структури виробництва.

Передусім, ми вважаємо, що концепція кластерів потребує однозначності і в теоретичному, і в практичному трактуванні. Зокрема, не можна погодитися з економічним змістом визначення поняття кластерів, яке висунув відомий американський вчений у цій галузі професор Майкл Портер. Він пропонує визначення кластерів як "зосередження в географічному регіоні взаємопов'язаних підприємств та установ у межах окремої галузі". Подібне трактування кластерів пропонують й деякі інші вчені. Зокрема, Лоурен Янг теж вважає, що при створенні кластерів мається на увазі формування групи підприємств або компаній, що належать до однієї галузі. Ми вважаємо це помилковим.

Практика господарювання свідчить, що найбільш доцільним є підхід до об'єднання можливостей підприємств різних галузей промисловості, які могли б, допомагаючи одне одному, організувати в певному регіоні виробництво новітньої конкурентоспроможної кінцевої продукції. Тобто, мова йде про доцільність визначення кластерів як міжгалузевої форми організації управління. З таким комплексним поглядом на проблему погоджується ціла низка вчених у країнах з багаторічною практикою застосування кластерів в системі організації управління промисловістю. Наприклад, Вольфганг Прайс пропонує під кластерною моделлю організації функціонування підприємств розуміти трансформацію ізольованих підприємств або фірм у єдину підприємницьку спільноту в регіоні. Це, на нашу думку, більш обґрунтований підхід до визначення природи кластерів, що підтверджується і практикою роботи.

Таким чином, ми пропонуємо єдине розуміння поняття кластерного підходу як нової для України виробничої системи управління, яка має стимулювати інноваційний розвиток економіки, а *поняття кластеру* як міжгалузевого об'єднання технологічно і коопераційно пов'язаних між собою підприємств, науково-дослідних установ, банків, інвестиційно-фінансових і страхових компаній, які мають за спільну мету отримання прибутку шляхом виготовлення та реалізації конкурентоспроможної продукції.

2) Створення умов для ефективного функціонування промислових підприємств, що стали на шлях інноваційного розвитку.

Очевидно, що для забезпечення ефективного функціонування підприємств, які вирішують питання щодо подальшого інноваційного розвитку, необхідно створювати сприятливі умови, а іноді просто допомагати.

По-перше, органам місцевого самоврядування необхідно було б надавати приміщення (або допомогти в оренді таких приміщень) малим та середнім підприємствам, які або виробляють інноваційну продукцію, або беруть участь в її створенні по кооперації з іншим (переважно, великими) підприємствами.

Приміщення, придатні для розміщення необхідних для місцевого господарства підприємств, могли б надаватися місцевою владою малим підприємствам за рахунок вільних площ, або тих, що звільняються на підприємствах та в будинках комунальної власності, а також на об'єктах інших форм власності, переданих в управління місцевим органам самоврядування, в тому числі в акціонерних товариствах, в статутних фондах яких є частка майна, якою управляє місцева влада.

Щодо вільних площ на підприємствах та в будинках, на які місцева влада не має безпосереднього впливу, то вона може лише інформувати тих зацікавлених виробників щодо існування таких площ (за наявності необхідної інформації).

Перспективним є виділення приміщень для розміщення малих підприємств інноваційного спрямування ВУЗами або науково-дослідними інститутами. В такому разі ділове співробітництво цих структур здається більш перспективним через взаємозацікавленість одних у створенні інноваційних технологій та конструкцій, а інших - в їхній практичній реалізації на взаємовигідних засадах.

Налагодженню ефективної виробничої кооперації сприяє також розміщення малих підприємств на вільних площах великих промислових підприємств, які виробляють кінцеву продукцію.

По-друге, органи місцевого самоврядування повинні розширити практику місцевого замовлення на виробництво продукції для потреб регіону. Це один із важливих факторів підтримки власного виробника і, одночасно, є фактором стимулювання інноваційного розвитку промисловості в регіоні, бо таке замовлення передбачає створення саме інноваційної продукції.

По-третє, органам місцевого самоврядування необхідно ширше застосовувати практику виявлення і надання допомоги в реструктуризації збиткових, в т.ч. безперспективних, підприємств в регіоні. Основне завдання - збереження робочих місць (зайнятості) на підприємствах завдяки організації випуску нової ліквідної продукції.

Робота збиткових промислових підприємств повинна підлягати економічному аналізу з метою виявлення можливостей організації випуску

такої продукції на їхніх виробничих площах (з використанням їхніх виробничих потужностей).

Реструктуризація підприємств є важливим напрямом досягнення ефективності у функціонуванні промислового комплексу регіону.

Досвід реструктуризації промислових підприємств, який накопичено в Україні за останні роки, показав недосконалість існуючих для цього механізмів. У зв'язку з цим важливим завданням місцевої влади є акцентування уваги органів центральної влади на тому, що невирішеними питаннями при реструктуризації перспективних підприємств залишаються:

- реструктуризація боргів підприємств;
- виділення обігових коштів підприємствам, у тому числі шляхом надання беззворотної допомоги чи пільгових кредитів, або надання підприємству податкових канікул з прямих податків і нарахувань на заробітну плату. Така допомога повинна здійснюватися шляхами, які не заборонені правилами СОТ.

- прийняття об'єктів соціальної сфери, що знаходяться на балансі промислових підприємств, у комунальну власність і працевлаштування звільнених працівників з відповідною компенсацією витрат органам місцевої влади з державного бюджету.

Вирішення цих питань потребує прийняття відповідних законодавчих або нормативних актів на рівні центральної державної влади.

По-четверте, органам місцевого самоврядування необхідно сприяти розвитку промислової інфраструктури, яка б забезпечувала ефективний інноваційний розвиток промисловості регіону. Це важливий напрямок організаційної підтримки реалізації промислово-інноваційно політики. До складу промислової інфраструктури входять:

- виробничий транспорт, в тому числі внутрішньозаводський;
- шляхове господарство;
- зв'язок;
- торгівля (оптова та фірмова);
- виробничі наукові дослідження;
- система охорони праці;
- інформаційне обслуговування;
- природоохоронна техніка та технології, що забезпечують збереження

навколишнього природного середовища;

- складське господарство;
- система комунального забезпечення промислових підприємств;
- ремонтна служба.

Обсяг розвитку кожної складової промислової інфраструктури в регіоні має обумовлюватися реальними потребами промислових підприємств і визначатися шляхом узагальнення їхніх замовлень і побажань.

По-п'яте, органи місцевого самоврядування повинні постійно дбати про підвищення екологічної безпеки від промислової діяльності.

Здійснення ефективного промислово-інноваційного розвитку органічно пов'язано із проведенням послідовної політики екологізації промислового виробництва. У зв'язку з цим, місцевій владі необхідно забезпечити:

- послідовний перехід на міжнародні стандарти екологічної безпеки;
- економічне стимулювання ресурсо- та енергозбереження на промислових підприємствах, впровадження екологічно чистих і природовідновлюваних техніки та технологій, розширення застосування технологій, у яких використовуються ресурси, що відновлюються;
- модернізацію або поступове згортання екологічно шкідливих виробництв;
- організацію виробництва засобів та обладнання, що забезпечують охорону довкілля, або сприяти, в т.ч. адміністративними методами, їх встановленню і використанню в усіх випадках, коли виробнича та інша діяльність загрожує довкіллю.

Економічний механізм сприяння інноваційному розвитку включає в себе такі складові його фінансування:

- власні кошти підприємств та організацій;
- державні інвестиційні ресурси, зокрема частку надходжень від приватизації державного майна;
- ресурси фінансово-кредитної сфери (банківське кредитування, кошти інвестиційних фондів, страхових інвестиційних компаній тощо);
- іноземні інвестиції;
- інвестиції вітчизняних підприємців;
- кошти населення;
- інші джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Крім цих джерел фінансування, для проведення промислової політики на інноваційній основі промислові підприємства потребують економічної, передусім фінансової, допомоги з боку місцевої влади. Ця допомога може мати такі форми:

— пільги щодо земельного податку, які передбачені, зокрема, ст. 12 Закону України “Про плату за землю”.

— пільги щодо місцевих податків та зборів, які передбачені, зокрема, ст. 18 декрету Кабінету Міністрів України “Про місцеві податки і збори”;

— компенсація платежів по кредитних ставках підприємствам, які виконують місцеве замовлення і знаходяться тимчасово у скрутному фінансовому становищі;

— фінансування науково-технічних розробок для випуску на підприємствах інноваційної продукції, що виконуються науковими організаціями України на замовлення місцевої влади в інтересах регіонального розвитку.

Треба зауважити, що критерій СС щодо цього питання досить високий, наприклад, на науково-дослідні розробки має витратитися не менше 2,5% від ВВП.

— надання місцевими банками інноваційними фондами або місцевим бюджетом зворотних кредитів для поповнення обігових коштів під заставу майна підприємств (ліквідного). Часто, для підвищення відповідальності позичальників, під заставу приймається їхнє особисте майно, зокрема квартири керівників підприємств-позичальників;

— запровадження цільової інвестиційної політики в напрямі її інноваційного спрямування, в тому числі встановлення спеціального режиму інвестування. Орієнтація промислового розвитку регіону на структурування промисловості у заданих інноваційною політикою напрямках являє собою місцеву промислово-структурну політику. Для її практичної реалізації необхідно, щоб інвестиційна політика в промисловості була підпорядкована цілям і напрямам структурної перебудови промисловості. Це означає, що місцеве замовлення та інвестиції повинні направлятися на реалізацію проектів, які відповідають завданням структурної політики;

— створення фінансово-науково-промислових груп, здатних продукувати високотехнологічні конкурентоспроможні товари та послуги, як на внутрішній, так і на зовнішній ринки.

— сприяння в отриманні кредитів від іноземних фінансових організацій згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування». Важливим напрямом економічної підтримки власного виробника є отримання інвестиційних кредитів від іноземних компаній та міжнародних фінансових організацій під конкретні проекти. Насамперед, це можуть бути: проекти щодо виробництва унікальної високотехнологічної продукції (для подальшої її спільної реалізації на світовому ринку); проекти, що забезпечують енергозбереження в промисловості; екологічні проекти, які спрямовані на захист зовнішнього середовища, що має глобальне, загальносвітове значення. Отримання кредитів значною мірою залежить від авторитету місцевої влади, її гарантій та можливостей пайової участі у реалізації конкретних проектів. Тому місцева влада повинна брати участь у реалізації лише тих проектів, які являють суттєвий інтерес для регіону, і лише після укладання відповідної угоди з потенційним отримувачем кредиту з визначенням взаємних зобов'язань та відповідальності. Тільки на такій основі місцевій владі доцільно витратити час і кошти на пошук і відповідні переговори з іноземними партнерами, допомагати підприємству у розробці бізнес-планів тощо;

— венчурне фінансування науково-технологічних розробок та випуску інноваційної продукції. Це необхідно у зв'язку з тим, що ризики інвестування багатьох інноваційних проектів мають реальне підґрунтя.

Кадровий механізм забезпечення інноваційного розвитку полягає в організації (або допомозі підприємствам) у підготовці кадрів.

Місцева влада може допомагати промисловим підприємствам у підготовці кадрів шляхом організації навчання:

— керівників та службовців підприємств - принципам роботи в умовах ринкової економіки та сучасним методам управління, в тому числі мистецтву маркетингу та проведення ділових переговорів, зокрема передконтрактних;

— інженерно-технічних працівників — методам підвищення інноваційності виробництва завдяки досягненням науково-технічного прогресу та шляхам їхнього впровадження у виробництво;

— робітників - новим професіям та роботі на новітньому обладнанні, в тому числі зарубіжного виробництва.

В процесі навчання та підвищення кваліфікації кадрів у всіх випадках особливо ефективним здається закордонне стажування.

Викладені вище пропозиції, з нашої точки зору, могли б виступити як доповнення, а іноді як конкретизація вказаних основопологаючих законодавчих та нормативних актів.

Використані джерела інформації:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 року №433- IV.
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року №1977-ХІІ.
4. Указ Президента України «Про концепцію державної промислової політики (схвалено 12.02.2003 №102/2003).
5. Василенко В.А., Мельник І.Е. Стратегии и инновации в системе менеджмента: Учебное пособие.- М.: МГИУ, 2001.
6. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент : Навчальний посібник. - К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003.
7. Невелєв О.М. Інноваційний розвиток промислового комплексу м. Києва. - К.:НДіСЕП.2002
8. Промислово-інноваційна політика в м. Києві: Формування та реалізація/ за ред. О.М. Невелєва/.-К.: НДіСЕП, 2003.

***